Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 12.10.2018

HE 62/2018
Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettua lakia, lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annettua lakia, työttömyysturvalakia ja kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia. Esityksen keskeisenä tarkoituksena on mahdollistaa yksityisten palveluntuottajien laajat toimintamahdollisuudet työllisyyttä edistävien asiakaspalvelujen tarjoamiseen tulevassa maakunnassa.

Lakiesityksessä kaupungeilla ja kunnilla ei käytännössä ole mitään roolia. Työllisyyspalveluiden viranomais- ja järjestämisvastuu on ELY- ja TE-keskuksilla sekä aikanaan tulevilla maakunnilla. Joensuun kaupunki on aiemmin ottanut kantaa sen puolesta, että yhden toimijatahon tulisi selkeästi vastata koko työllistämisen kokonaisuudesta. Tässä suhteessa esitys on parannus nykytilanteeseen. Monen eri toimijan koordinoima kokonaisuus aiheuttaa nykyisin tehottomuutta ja näyttäytyy asiakkaille sekavana. Järjestäjältä vaaditaan tosin tulevaisuudessakin taitoa ja osaamista siihen, että mahdollisesti monen eri tuottajatahon malli toimii asiakaspinnassa.

Koska kaupungeilla ja kunnilla sidosyksikköineen ei lakiesityksen mukaisesti ole valtaa eikä vaikuttamismahdollisuuksia työllisyyspalveluissa, myös kuntien työmarkkinatukilaskun tulee poistua vastaavasti. Järjestämisen vastuiden, kannustimien ja sanktioiden tulee kulkea käsi kädessä ja kohdistua palvelun varsinaiseen järjestäjään.

Kunnat ovat yleistoimivaltaansa perustuen järjestäneet nykyisin erilaisia työllistymistä tukevia palveluja. Käytännössä nämä täydentävät nykyisiä TE-toimiston palveluja, joita ei ole riittävässä laajuudessa tarjolla. Se, järjestävätkö kunnat tulevaisuudessakin vastaavia palveluja, on kuntien arvioitava lakiesityksen tuomassa uudessa tilanteessa uudelleen. Yhteisten asiakastietojärjestelmien puute ja usean järjestäjätahon toimien koordinaatio asettavat jo nykytilanteessa haasteita toimintaan. Joensuussa tilanne hankaloitui vuoden 2017 alussa sosiaali- ja terveyspalvelujen siirryttyä kunnalta maakunnalliseen Siun sote -kuntayhtymään. Tämä vastaa jossain määrin tilannetta, jossa kunnat laajemmin ovat, jos sosiaali- ja terveyspalevlut siirtyvät maakunnalle.

Lain tuomassa uudessa tilanteessa kunta toimisi jopa vielä nykyistä enemmän asiakastietojärjestelmien ja lain linjaamien prosessien ulkopuolella. Yhteiskunnan kokonaisedun mukaista on, että uudistuksen toimeenpano onnistuu riittävin resurssein – niin ettei kuntien taakaksi edelleen jää täydentävien palvelujen tuottaminen kokonaisprosessin ulkokehällä vajavaisin työkaluin.

Tämän hetkisiä kunnan työllisyyttä edistäviä palveluita tarjotaan kaikille kuntalaisille asuinpaikasta riippumatta lakisääteisten työvoimapalvelujen rinnalla sekä niitä täydentäen. Joensuulle on muiden kaupunkien tavoin kertynyt varsin laajaa osaamista asukkaiden palvelutarpeiden tunnistamiseen sekä paikallisten olosuhteiden hyödyntämiseen työllistymisen edistämiseksi. Tämä osaaminen ei esityksessä tule suoraan hyödynnetyksi.

Yllä kuvatun lisäksi Joensuun kaupunki nostaa esiin seuraavat huomiot lakiesitykseen liittyen:

Julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen tarjoaminen (1 luku 4 §)
Esityksessä mahdollistetaan asiakkaan palvelutarpeen kartoitus palveluntuottajalle nykyisen viranomaisarvioinnin sijaan. Asiakkaan kattava palvelutarpeen arviointi vaatii laajaa osaamista ja palvelukentän tuntemista, mikä edellyttää palveluntuottajilta perehtymistä asiakkaan tarpeiden tunnistamiseen sekä olemassa olevaan palvelutarjontaan. On olemassa riski, että palveluntuottaja suosii omassa tarjonnassaan olevia palveluita muiden tuottajien sijaan. Myös asiakkaan palvelutarpeet esimerkiksi monialaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta voivat jäädä tunnistamatta, jos tuottajalla ei ole riittävää osaamista. Näistä syistä on tärkeää, että palvelujen hankintaan, kehittämiseen ja toteutumisen seurantaan on olemassa riittävästi osaamista ja resurssia. Yksityisten palveluntuottajien tarjonnan hyödyntäminen sekä sen kasvattaminen työllisyyttä edistävissä palveluissa on pääosin kannatettavaa asiakkaan monipuolisen palvelutarjonnan lisäämiseksi. Jos palvelutarpeen arviointia tekevät yksityiset tahot, on toimeenpanon oltava erityisen huolellista ja perustuttava tarkkoihin prosessikuvauksiin.

Palvelujen tuottaminen ja hankkiminen (1 luku 5 §)
ELY-keskus ja TE-toimisto voivat tuottaa palveluja omana toimintanaan, hankkia niitä markkinoilla olevilta palveluntuottajilta – tai markkinapuutostilanteessa kunnilta ja kuntien sidosyksiköiltä. Markkinaehtoisten palvelujen tarjonta todennäköisesti vaihtelee, ja myös kehittyy ajan myötä. Toimeenpanossa on varmistettava, että myös reuna-alueille ja väestömäärältään pienille alueille pystytään järjestämään riittävän laadukkaat palvelut.

Työ- ja elinkeinoviranomaisen ja palveluntuottajan velvollisuudet (2 luku 9 §)
Pykälässä esitetään palveluntuottajille laajoja velvollisuuksia asiakkaan prosessin kuljettamiseen sekä säännölliseen palvelutarpeen arviointiin. Palveluntuottajilla olisi myös erillisen sopimisen perusteella mahdollisuus vastata asiakkaan työttömyysturvaan liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta. Työ- ja elinkeinotoimistolle puolestaan asetetaan velvoitteita valvoa palveluntuottajien työtä sekä vastata viime kädessä palveluntuottajan toiminnasta mahdollisissa laiminlyöntitilanteissa. Tällä hetkellä monet työllistämistä edistävät yksityiset palvelut ovat profiloituneet tietynlaiseen osaamisalueeseen, esimerkiksi yksilölliseen uravalmennukseen. Siirtyminen laajempiin palveluihin asettaa palveluntuottajille vaatimuksia osaamisen päivittämiseen ja esimerkiksi investointeihin toiminnan mahdollistamiseksi. Myös työ- ja elinkeinoviranomaisten osaaminen vaatii päivitystä toiminnan painopisteen siirtyessä asiakastyöstä järjestämisvastuuseen.

Tiedonsaantioikeus (12 luku 6 §)
Esityksessä mahdollistetaan palveluntuottajille laajat tiedonsaantioikeudet esimerkiksi asiakkaan Kansaneläkelaitoksen tai työttömyyskassan tietoihin palvelun järjestämistä varten. Asiakastietojen saaminen ja mutkaton vaihtaminen ovat ensi arvoisen tärkeitä asiakkaan tarvitsemien palvelujen järjestämiseksi etenkin tilanteessa, jossa palveluita tarjoavat useat eri toimijat. Tiedonsaantiin liittyvät rajoitteet vaikeuttavat tällä hetkellä asiakkaan palvelujen järjestämistä - esimerkiksi kunnan työllisyyttä edistävän toiminnan tiedonsaantirajoitteet hankaloittavat asiakkaiden palvelukokonaisuuksien muodostamista sekä kasvattavat prosessien ajallista kestoa. Lähtökohtaisesti toimijoiden välisen tiedonvaihdon perusteena tulee olla asiakkaan antama lupa. Joensuun kaupunki pitää tärkeänä, että palveluntuottajien lisäksi myös muiden työllisyyttä edistävien toimijoiden tulisi päästä hyödyntämään tarpeellisia asiakastietoja, mikäli asiakas on antanut luvan tietojen vaihtamiseen.